

Warszawa, dnia 16 października 2017 r.

Stanowisko
Komisji Etyki i Wykonywania Zawodu
Krajowej Rady Radców Prawnych

I. Przedmiot analizy –

- niektóre zagadnienia wykonywania zawodu radcy prawnego świadczącego obsługę prawną spółdzielni mieszkaniowej

II. Podstawowe źródła prawa –

- ustawa z dn. 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych – Dz.U. z 2017 r., poz. 1870 (dalej – „u.r.p.”),

- ustawa z dn. 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze – Dz.U. z 2017, poz. 1560 (dalej – „pr.spółdz.”)

- ustawa z dn. 15 grudnia 2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych – Dz.U. z 2013 r., poz. 1222 ze zm. – dalej „u.s.m.”)

- Kodeks Etyki Radcy Prawnego – uchwała nr 3/2014 Nadzwyczajnego Krajowego Zjazdu Radców Prawnych z dn. 22 listopada 2014 r. (dalej – „KERP”)

III. Zakres opracowania –

Do Krajowej Rady Radców Prawnych wpłynęły wnioski o wyjaśnienie następujących zagadnień związanych z obsługą przez radców prawnych spółdzielni mieszkaniowych:

1. „czy nie zachodzi konflikt interesów i nie naruszana jest etyka radcowska, gdy (...) radca prawny [zatrudniony na podstawie umowy o pracę na czas nieokreślony] reprezentuje w sądzie spółdzielnię (zarząd) w sprawie pomiędzy spółdzielnią, a członkiem tej spółdzielni, właścicielem jej majątku i jednocześnie chlebodawcą tegoż radcy prawnego?”,

2. „czy radca prawny ma obowiązek świadczenia, dla swoich chlebodawców – członków spółdzielni, nieodpłatnych porad prawnych w dniach ustalonych dyżurów?”,

3. „czy radca prawny, mając na względzie etykę radcowską, powinien przeciwstawiać się bezprawnym działaniom zarządu spółdzielni, działającego na szkodę członków i jakie ciążą na nim obowiązki oraz czy ma obowiązek kierowania zawiadomień do prokuratury w tym względzie?”,

4. „czy radca prawny może oraz czy jest w stanie pracować na pełnym etacie w jednej spółdzielni i jednocześnie świadczyć pracę w różnych formach zatrudnienia dla innych spółdzielni i czy jest to do pogodzenia z rzetelnym wykonywaniem przez niego zawodu radcy prawnego?”

5. „jakie realne konsekwencje prawne grożą radcy prawnemu, który narusza prawo, daje ciche przyzwolenie zarządowi do łamania prawa oraz poniża, szydzi i obraża członków spółdzielni, którzy interesują się i dbają o swój majątek oraz wskazują na nieprawidłowości w funkcjonowaniu spółdzielni zarządzanej przez zarząd?”

6. „czy obowiązki radcy dotyczą tylko współpracy z zarządem i radą nadzorczą z pominięciem członków?”

7. jakie postawy uznawane są za nieetyczne, nieprawne względem walnego zgromadzenia, członków SM?”

8. „kiedy zachodzi podejrzenie o stronnictwo lub osobiste powiązanie z jednym z organów spółdzielni mieszkaniowej?”

IV. Treść stanowiska –

Ad.III.1. Stosownie do przepisów pr. spółdz., „*spółdzielnia jest dobrowolnym zrzeszeniem nieograniczonej liczby osób, o zmiennym składzie osobowym i zmiennym funduszu udziałowym, które w interesie swoich członków prowadzi wspólną działalność gospodarczą.*” (art. 1 § 1). Według art. 11 tej ustawy, spółdzielnia posiada osobowość prawną. Członek spółdzielni (zasadniczo osoba prawna lub fizyczna) jest zatem odrębnym podmiotem praw i obowiązków prawnych. Zakres praw i obowiązków członka spółdzielni wyznacza ustawa oraz wydane na jej podstawie statut i inne akty prawa wewnętrznego spółdzielni (np. regulaminy). Z uwagi na powyższe może dochodzić do konfliktu pomiędzy spółdzielnią a jej członkiem w praktyce stosowania przepisów prawa spółdzielczego i wewnętrznych regulacji w konkretnej spółdzielni. Rozwiązywanie tych konfliktów należy do domeny tzw. postępowania wewnątrzspółdzielczego lub postępowania cywilnego przed sądami powszechnymi.

Po myśli art. 1 ust. 7 u.s.m., omawiane wyżej przepisy pr.spółdz. stosuje się do spółdzielni mieszkaniowych.

Wykonywanie zawodu radcy prawnego polega na świadczeniu pomocy prawnej (art. 4 u.r.p.). „*Świadczenie pomocy prawnej przez radcę prawnego polega w szczególności na udzielaniu porad i konsultacji prawnych, sporządzaniu opinii prawnych, opracowywaniu projektów aktów prawnych oraz występowaniu przed urzędami i sądami w charakterze pełnomocnika lub obrońcy.*” (art. 6 ust. 1 u.r.p.) Radca prawny wykonuje zawód w ramach stosunku pracy, na podstawie umowy cywilnoprawnej, w kancelarii radcy prawnego oraz w spółce osobowej (cywilnej lub prawa handlowego – art. 8 ust. 1 u.r.p.), przy czym może łączyć wykonywanie zawodu w różnych formach.

Radca prawny występujący jako pełnomocnik spółdzielni w postępowaniu sądowym prowadzonym przeciwko członkowi spółdzielni (lub z powództwa albo

wniosku członka przeciwko spółdzielni) nie pozostaje w konflikcie interesów jako reprezentant dwóch spierających się stron. Pełnomocnictwo do działania w imieniu spółdzielni nie jest bowiem równoznaczne z pełnomocnictwem do działania w imieniu członka spółdzielni. Spółdzielnia i członek spółdzielni są odrębnymi podmiotami prawnymi. Ich interesy mogą być zbieżne lub sprzeczne. Przyjęcie innego poglądu prowadzić musiałoby do nieprawdziwych lub oczywiście błędnych tez, że między członkiem organizacji a organizacją nigdy nie dochodzi do sporów i konfliktów, albo że spory i konflikty takie nie mogą być rozwiązywane przy pomocy pełnomocników. Stanowisko powyższe nie wyklucza sytuacji, że w sporze między spółdzielnią a członkiem radca prawny może znaleźć się w stanie konfliktu interesów, aczkolwiek z innych powodów niż nieuprawnione przyjęcie, że pełnomocnictwo do działania w imieniu spółdzielni wyklucza zastępowanie spółdzielni w sporze z jej członkiem.

Obowiązek unikania konfliktu interesów przy świadczeniu pomocy prawnej określa ustawa i Kodeks Etyki Radcy Prawnego. Po myśli art. 15 ustawy, *„radca prawny obowiązany jest wyłączyć się od wykonania czynności zawodowych we własnej sprawie lub jeżeli przeciwnikiem jednostki organizacyjnej udzielającej mu pełnomocnictwa jest inna zatrudniająca go jednostka organizacyjna albo jeżeli sprawa dotyczy osoby, z którą pozostaje on w takim stosunku, że może to oddziaływać na wynik sprawy.”*

Według art. 28 i 29 KERP, *„radca prawny nie może być obrońcą lub pełnomocnikiem klientów, jeżeli ich interesy są sprzeczne w tej samej sprawie lub sprawie z nią związanej. (...) jeżeli przeciwnik klienta jest również jego klientem w jakiegokolwiek sprawie”,* a także *„klienta, którego interesy są sprzeczne z interesami osób, na rzecz których (...) uprzednio wykonywał czynności zawodowe w tej samej sprawie lub w sprawie z nią związanej.”* Nadto, *„radcy prawnemu nie wolno doradzać:*

1) klientowi, którego interesy są sprzeczne z interesami innego klienta w tej samej sprawie lub w sprawie z nią związanej;

2) klientowi, jeżeli jego interesy są sprzeczne w tej samej sprawie lub w sprawie z nią związanej z interesami osoby, na rzecz której radca prawny uprzednio wykonywał czynności zawodowe.”

Ad.III.2 i 6. Zakres czynności radcy prawnego wyznacza umowa pomiędzy nim a spółdzielnią. **Żadne przepisy powszechnie obowiązujące nie kształtują obowiązku, aby radca prawny zatrudniony w spółdzielni** (przy czym przez zatrudnienie należy rozumieć wykonywanie przez radcę prawnego na rzecz danej spółdzielni usług pomocy prawnej w oparciu o umowę o pracę, umowę cywilnoprawną z radcą lub umowę cywilnoprawną z kancelarią radcowską) **świadczył nieodpłatną pomoc prawną na rzecz członków spółdzielni.** Brak takich regulacji nie wyklucza, aby strony umowy o obsługę prawną (umowy o pracę wprowadziły taki obowiązek (w granicach zasady swobody umów z art. 353¹ k.c. w zw. z art. 300 k.p.), jakkolwiek mogłoby to zagrażać występowaniem konfliktu interesów, jeśli zakres nieodpłatnego poradnictwa obejmowałby sprawy sporne pomiędzy spółdzielnią a członkami.

Po myśli art. 42 Kodeksu Etyki Radcy Prawnego:

„1. Radca prawny wykonujący zawód na podstawie umowy o pracę bądź umowy o świadczenie stałej pomocy prawnej klientowi będącemu osobą prawną nie może:

- 1) utożsamiać interesu klienta z interesem jego organów lub jednego z nich albo członków tych organów;
- 2) utożsamiać interesu klienta z interesem innych podmiotów z grupy kapitałowej klienta bądź interesem ich organów albo członków tych organów;
- 3) odmówić udzielenia porad, opinii prawnych lub wyjaśnień co do prawa żadnemu z organów tej osoby prawnej, chyba że umowa z klientem stanowi inaczej.

2. Umowa z klientem lub odrębne oświadczenie klienta powinno wskazywać organy i osoby upoważnione do zasięgania od radcy prawnego stanowiska co do prawa i wyrażania zgody na podejmowane czynności zawodowe.

3. Umowa z klientem może wskazywać na konieczność brania pod uwagę przez radcę prawnego – obok interesu klienta – również interesu jego grupy kapitałowej.

4. Stanowisko co do prawa, przedstawiane przez radcę prawnego na wniosek jednego z organów klienta, radca prawny powinien udostępnić innym organom na ich wniosek, chyba że umowa z klientem stanowi inaczej. Umowa z klientem może regulować udostępnianie takiego stanowiska organom lub osobom z grupy kapitałowej klienta.

5. W razie różnicy stanowisk pomiędzy organami klienta lub członkami jego organów radca prawny nie może występować w roli arbitra lub członka zespołu rozstrzygającego spór. Dotyczy to także organów grupy kapitałowej klienta i ich członków. Powinien natomiast dłożyć starań dla usunięcia tej różnicy.”

Ad.III.3, 7 i 8. Obowiązkiem ustawowym i etycznym radcy prawnego jest postępowanie zgodne ze ślubowaniem, którego złożenie warunkuje prawo wykonywania zawodu. Zgodnie z rotą ślubowania, radca prawny zobowiązuje się, iż wykonując zawód radcy prawnego będzie **„przyczyniać się do ochrony i umacniania porządku prawnego Rzeczypospolitej Polskiej, obowiązki zawodowe wypełniać sumiennie i zgodnie z przepisami prawa, zachować tajemnicę zawodową, postępować godnie i uczciwie, kierując się zasadami etyki radcy prawnego i sprawiedliwości”** (art. 27 ust. 1 u.r.p.). W świetle powyższego, radca prawny winien zwracać uwagę mocodawcy, jeśli w jego ocenie działania mocodawcy są niezgodne z prawem. W przypadku podejrzenia popełnienia przestępstwa, stosownie do treści art. 304 § 1 k.p.k., **„każdy, dowiedziawszy się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu, ma społeczny obowiązek zawiadomić o tym prokuratora lub Policję.”**

Pytania:

- jakie postawy uznawane są za nieetyczne, nieprawne względem walnego zgromadzenia, członków SM,

- kiedy zachodzi podejrzenie o stronniczość lub osobiste powiązanie z jednym z organów spółdzielni mieszkaniowej –

zostały sformułowane tak ogólnikowo, że udzielenie na nie odpowiedzi bez skonkretyzowania zaistniałej lub hipotetycznej sytuacji, działania, zaniechania, czy postępowania radcy prawnego nie jest możliwe. **Jakkolwiek bowiem oczywista jest**

specyfika funkcjonowania spółdzielni mieszkaniowych, odróżniająca te podmioty od innych osób prawnych, w tym spółdzielni, to ani w prawie powszechnie obowiązującym, ani w wewnętrznych regulacjach samorządu zawodowego radców prawnych nie ma odrębnych przepisów kształtujących zasady obsługi prawnej (świadczenia pomocy prawnej) przez radców prawnych na rzecz takich spółdzielni.

Ad.III.4. Stosownie do art. 17 u.r.p., „*radca prawny wykonujący zawód w ramach stosunku pracy może być zatrudniony jednocześnie w więcej niż jednej jednostce organizacyjnej i w wymiarze przekraczającym jeden etat.*” Nie ma również przeszkód, aby radca prawny świadczył pomoc prawną na podstawie umów cywilnoprawnych z więcej niż jednym podmiotem. Zakres możliwości wykonywania usług (pracy) na rzecz więcej niż jednego podmiotu limitowany jest zakresem zadań i czasochłonnością ich realizacji, pozostawionych uznaniu radcy prawnego i obsługiwanego przez niego podmiotu, a uszczegółowiony tryb świadczenia obsługi prawnej winien zostać skonkretyzowany w umowie.

Ad.III.5. Za działania sprzeczne z prawem, zasadami etyki lub godnością zawodu, a także za naruszenie obowiązków zawodowych, radca prawny podlega odpowiedzialności dyscyplinarnej (art. 64 ust. 1 u.r.p.). Nadto stosownie do art. 11, „*Radca prawny przy wykonywaniu czynności zawodowych korzysta z wolności słowa i pisma w granicach określonych przepisami prawa i rzeczową potrzebą. Nadużycie wolności (...) stanowiące ściganą z oskarżenia prywatnego zniewagę lub zniesławienie strony, jej pełnomocnika lub obrońcy, kuratora, świadka, biegłego lub tłumacza, podlega ściganiu tylko w drodze dyscyplinarnej.*” Karami dyscyplinarnymi są upomnienie, nagana, kara pieniężna, zawieszenie prawa wykonywania zawodu i pozbawienie prawa wykonywania zawodu (art. 65 ust. 1 u.r.p.). Odpowiedzialność dyscyplinarna nie wyłącza odpowiedzialności karnej na zasadach ogólnych, jeżeli działanie (zaniechanie) radcy prawnego kwalifikuje się jako wykroczenie lub przestępstwo.

opr. r. pr. Zbigniew Pawlak

Przewodniczący Komisji
Etyki i Wykonywania Zawodu KRRP

r. pr. Ryszard Wilmanowicz

